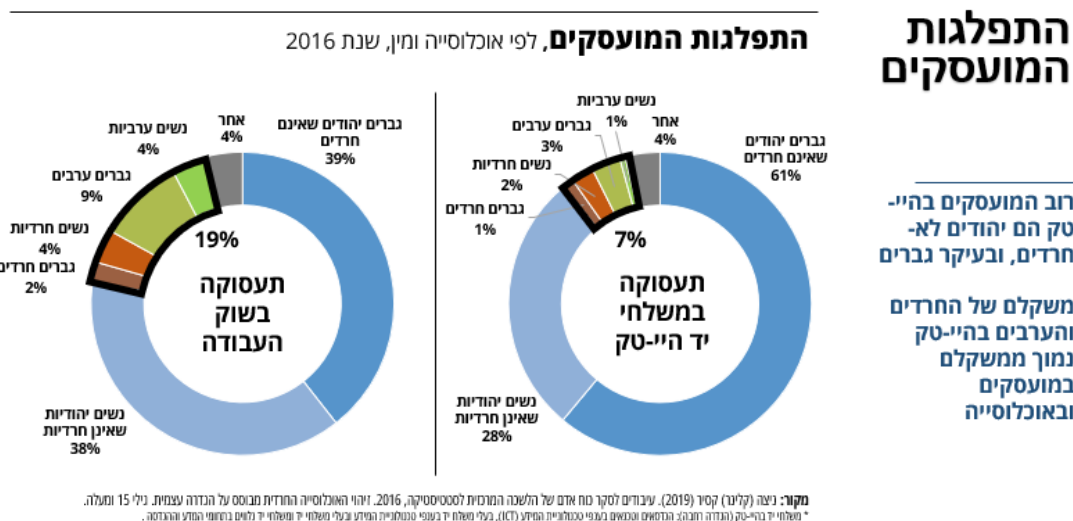

חרדים להי-טק – מגמות, הזדמנויות וצעדים נדרשים

תקציר הרצאה – שולחן עגול, מכון אהרן, 17.2.2019

ניצה (קלינר) קסיר, המשנה ליו"ר, המכון החרדי למחקרי מדיניות

- בפתח דבריי אציין כי בהרצאתי היום אתמקד בתעסוקה במשלחי-יד בתחום ההי-טק הכוללת לא רק תעסוקה בתעשיית ההי-טק אלא טווח רחב יותר של מקומות תעסוקה. הדוברים לפני התייחסו למשלחי היד המוגדרים כמשלחי-יד בתחום ההי-טק, אי לכך לא אחזור על ההגדרה. רוב רובם של המועסקים במשלחי-יד בתחום ההי-טק הם יהודים לא-חרדים, בדגש על גברים. שיעור החרדים והערבים במשלחי-יד אלה קטן מאוד, והוא נמוך מאוד גם בהשוואה לחלקם באוכלוסייה ולחלקם במועסקים. מובן שכאשר מעסיק ממקד את עיקר מאמציו לגיוס עובדים באחת מהאוכלוסיות, הוא מצמצם מאוד את טווח האפשרויות להרחבת התעסוקה אצלו, ובפרט כשיעור התעסוקה בקבוצה שבה מתמקדים – הגברים היהודים הלא-חרדים – עומד על כ-88% וקרוב למיצוי.

התפלגות המועסקים

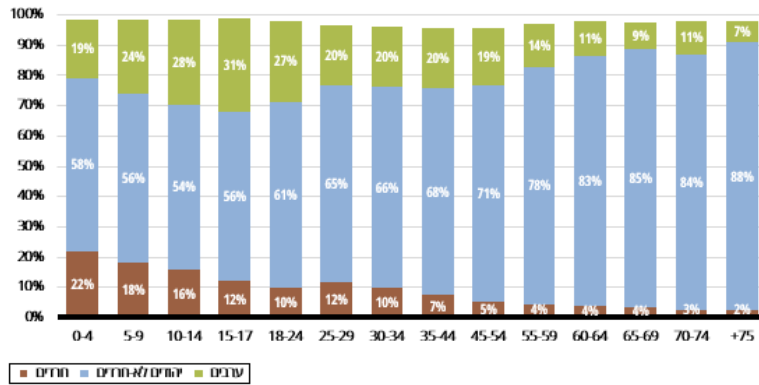
רוב המועסקים בהי-טק הם יהודים לא-חרדים, ובעיקר גברים

משקלם של החרדים והערבים בהי-טק נמוך ממשקלם במועסקים באוכלוסייה

- על פי התחזיות הדמוגרפיות של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, משקלה באוכלוסייה של האוכלוסייה היהודית הלא-חרדית צפוי לרדת משמעותית. ללא גיוס עובדים מאוכלוסיות שהיום משולבות בו באופן חלקי בלבד, קשיי הגיוס של עובדים להי-טק ילכו ויגברו. בתרשים הבא שבו מוצגת התפלגות האוכלוסייה לפי גיל, אפשר לראות ש-20% בקבוצת הגיל 0–9 הם חרדים (וב-20% נוספים הם ערבים). המשמעות העולה מכך היא שבעוד כ-15 שנים חמישית מפוטנציאל המצטרפים החדשים לשוק העבודה יהיו חרדים. אם לא ימוקדו מאמצים גם בשילוב אוכלוסייה זו בהי-טק, ייווצר קושי להרחיב משמעותית את התעסוקה בהי-טק, קושי שהוא, כאמור, גדול כבר היום ויגבר בעתיד.

התפלגות האוכלוסייה

התפלגות האוכלוסייה*, לפי גילים

החברה החרדית מהווה כ-12% מהאוכלוסייה, ולפי תחזית הלמ"ס תהווה 32.1% ב-2065

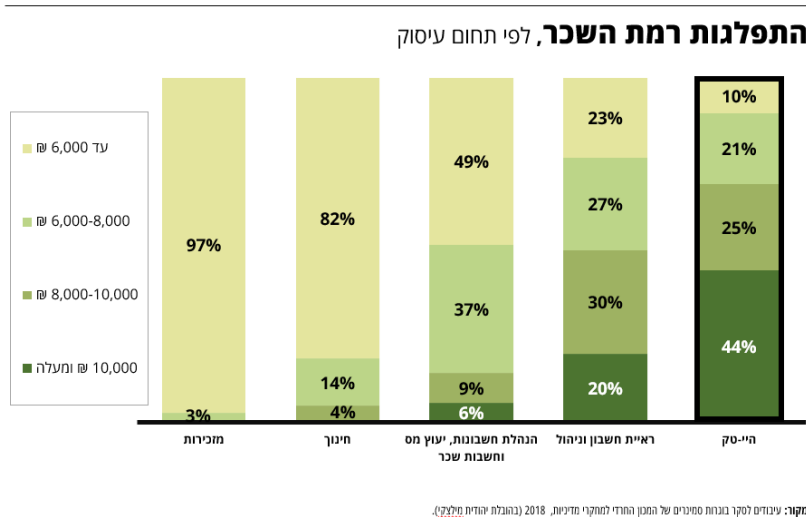
מקור: ניצה קלינר (קלינר) קיסר ומיסרי בוננוב, 2018. "איכות חיים של אוכלוסיית בחברה הישראלית - מבט השוואתי", המכון החרדי למחקרי מדיניות. נמנעים: ערכים נסקר כוח אדם של הלשכה החרדית לסטטיסטיקה, 2016 (חרדים - לפי גובה עשיית). * קיימת שגיאה של אחוזים ספורים הנובעים מהערכים לאנטיגרה ושגיאה חלק ממלאש קבוצות אוכלוסייה אחר.

- מהדברים האמורים עולה בברור החשיבות הרבה של מיקוד צעדים גם בסיוע לחרדים ולערבים להשתלבות בהיי-טק. מפאת קוצר הזמן העומד לרשותי אתמקד בהרצאתי בחרדים, ובעיקר בנשים החרדיות. אם ייוותר זמן אתייחס בקצרה גם לגברים החרדים. אפתח תחילה בהתייחסות לפוטנציאל הגלום בתעסוקת נשים חרדיות בהיי-טק – הן פוטנציאל לנשים החרדיות והן פוטנציאל לענף ההיי-טק ולמשק כולו – ואסביר מדוע הפוטנציאל גדול במיוחד בקרב נשים חרדיות.
- מדוע תעסוקה במשלח-יד בתחום ההיי-טק אטרקטיבית מאוד עבור הנשים החרדיות? החברה החרדית אינה מקשה אחת והיא מורכבת מקבוצות שונות. מרבית הנשים החרדיות משתייכות לקבוצה השמרנית, שיעור נמוך יחסית משתייך לקבוצה המשתלבת, וכמובן, יש נשים הנמצאות ברצף שבין שתי הקבוצות. בכל הקבוצות, שיעור גבוה מהנשים הן המפרנסות העיקריות במשק הבית, ולעיתים גם המפרנסות היחידות. לכן לרמת השכר חשיבות רבה עבור משק הבית החרדי. בחברה החרדית השמרנית קיימת הסתייגות מאקדמיה. ההשתלבות בהיי-טק אינה בהכרח מחייבת תואר אקדמי, וגם ללא תואר אקדמי, השכר הוא גבוה בהשוואה לאלטרנטיבות האחרות העומדות בפני הנשים (בהמשך אציג נתוני שכר). משכך ההיי-טק יכול להוות פתרון תעסוקתי אטרקטיבי מאוד. עבודה במשלח-יד בתחום ההיי-טק מאפשרת לנשים החרדיות גם עבודה מותאמת לתרבותן ולצרכים שלהן, כפי שקורה במרכזי התעסוקה שהוקמו בתוך ריכוזי האוכלוסייה החרדית. מובן שגם עבור הנשים המשתלבות, שלעיתים מכונות "החרדיות המודרניות", תעסוקה במשלח יד בהיי-טק היא אטרקטיבית מאוד. עבור הנשים החרדיות המוכנות לצאת ללימודים אקדמיים ולעבוד בסביבת עבודה מעורבת, ההיי-טק הוא אטרקטיבי במיוחד, בדומה לאטרקטיביות עבור האוכלוסייה הכללית – כלומר פוטנציאל לשכר גבוה מאוד, למימוש עצמי ולקידום.**

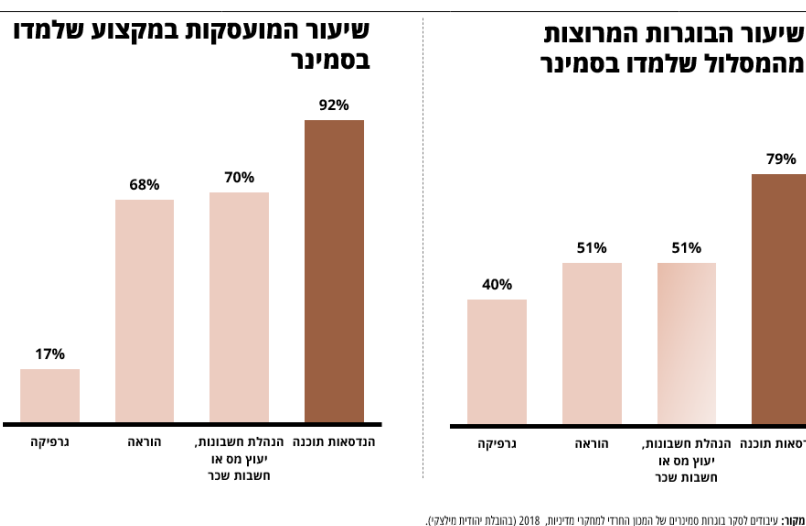
- כדי לבחון עד כמה האלטרנטיבה של תעסוקה במשלחי-יד בתחום ההיי-טק אטרקטיבית לנשים החרדיות, נתבונן תחילה בהתפלגות השכר במקצועות שונים הנלמדים בסמינרים. ממצאי סקר שערכנו במכון החרדי למחקרי מדיניות. עולה שנשים שלמדו במסלול בתחום ההיי-טק משתכרות שכר גבוה יחסית – כ-44% מהן משתכרות למעלה מ-10,000 ש"ח, שיעור גבוה בהשוואה למסלולי הלימוד האחרים.

שכר הבוגרות

בוגרות הסמינרים במשלחי-יד ההיי-טק משתכרות שכר גבוה, בהשוואה לשאר הבוגרות

שיעור גבוה מהנשים שלמדו במשלחי-יד בתחום ההיי-טק מועסקות במקצוע שלמדו, והן מרוצות מאוד ממסלול הלימודים שבו הן למדו.

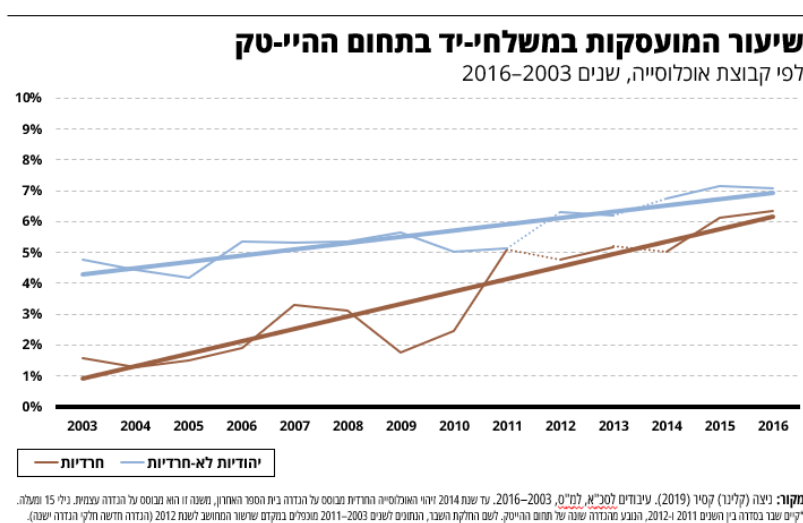

בוגרות סמינרים

הרוב המוחלט של הנשים החרדיות רוכשות את השכלתן בסמינרים

ממצא מעניין וקצת מפתיע הוא השיעור הגבוה של הנשים המועסקות במשלחי-יד בתחום ההיי-טק העובדות כ-40 שעות. נראה שכאשר השכר מספיק גבוה, הנשים החרדיות מוצאות פתרונות לעזרה ולסיוע בטיפול בילדים ("סידור לילדים") והן מסתדרות עם יום עבודה ארוך.

- מדוע הנשים החרדיות מהוות פוטנציאל גדול עבור תעשיית ההיי-טק ולמשלח יד בתחום ההיי-טק? התפלגות הכישורים באוכלוסיות השונות דומה, ובכלל זה שיעור הנשים בחברה החרדית שהן בעלות יכולות מתמטיות גבוהות דומה לשל אוכלוסיות אחרות. בשל סיבות תרבותיות, האפשרויות התעסוקתיות הרלבנטיות לאותן נשים חרדיות, מצומצמות יותר. כך למשל כמעט ואיננו מוצאים נשים חרדיות המועסקות במקצועות הפיזיקה, ברפואה ובפילוסופיה. לפיכך, בהשוואה לאוכלוסייה הכללית, שיעור גבוה מהן תהיינה מעוניינות לפנות לתחום ההיי-טק. אין זה מפתיע ששיעור החרדיות שהשתלבו במשלח-יד בתחום ההיי-טק, עלה על פני זמן ובקצב גבוה בהשוואה לנשים יהודיות לא-חרדיות.

תעסוקת נשים בהיי-טק

בשנים 2016–2003 שיעור החרדיות המועסקות במשלח-יד ההיי-טק גדל פי כ-4

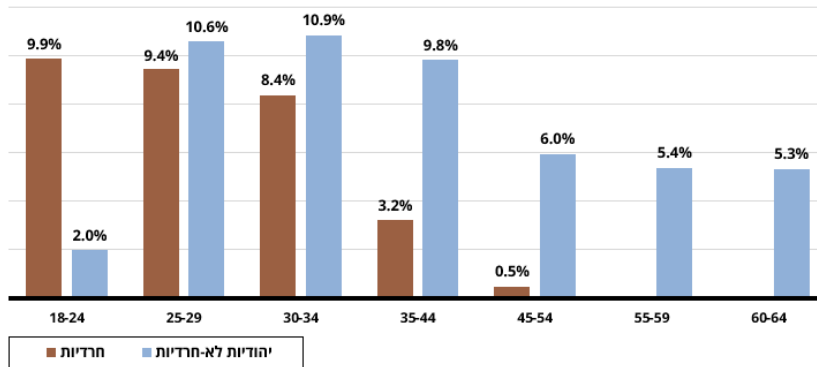
שיעור היהודיות הלא-חרדיות המועסקות במשלח-יד ההיי-טק גדל פי 1.5

- שיעור הנשים החרדיות המועסקות במשלח-יד בתחום ההיי-טק גדל מ-2003 עד 2016 פי למעלה מארבעה, בהשוואה לגידול של פי 1.5 בלבד בקרב יהודיות לא-חרדיות. הפער בשיעור המועסקות במשלח-יד בתחום ההיי-טק בין נשים חרדיות ויהודיות לא-חרדיות עדיין קיים, אך הוא מתקרב לסגירה. תמונה דומה עולה גם מההסתכלות על שיעור המועסקות במשלח-יד בתחום ההיי-טק לפי קבוצות גיל. מהנתונים בתרשים הבא עולה שנשים חרדיות צעירות משתלבות יותר ויותר במשלח-יד בתחום ההיי-טק, ובגיל צעיר הפער בינן ובין נשים יהודיות לא-חרדיות כמעט ולא קיים.

השתלבות נשים בהיי-טק

שיעור המועסקות במשלח-יד בתחום ההיי-טק

לפי קבוצת גיל וקבוצת אוכלוסייה, שנת 2016

החרדיות הצעירות משתלבות יותר ויותר בהיי-טק, והן סוגרות את הפער עם היהודיות הלא-חרדיות

מקור: בינה (קליבר) קטיו, 2019. עיבודים לסקר כוח אדם של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2016.
 "משלח יד בהיי-טק (הגדרה חבויה): הנסאים והנסאים בענפי ספנותיות המידע (ICT), בעל משלח יד בענפי ספנותיות המידע בעל משלח יד ומשלח יד מלווים בתחומי המידע והתנסות."

- האם השילוב של הנשים החרדיות בהיי-טק הוא שילוב בתעסוקה איכותית? אחד המדדים המקובלים לתעסוקה איכותית הוא רמת השכר. השכר של הנשים החרדיות בהיי-טק נמוך בהשוואה לנשים לא-חרדיות. פערי השכר נובעים משתי סיבות מרכזיות שיש קשר ביניהן. הראשונה והמרכזית היא רמת ההכשרה. ההכשרה, שלרוב נרכשת בסמינרים, אינה מותאמת דיה לצרכי תעשיית ההיי-טק, ובפרט אינה ברמה הנדרשת להשתלבות בתפקידים בחזית ההיי-טק. הסיבה השנייה היא סוג המשרות שבו הן מועסקות – בעיקר במקצועות בתחתית התפלגות רמת שכר, במקומות עבודה שרמת השכר בהם נמוכה, ופעמים רבות ההעסקה נעשית דרך חברות קבלן.**
- מהם הפתרונות הנדרשים לסיוע לשילוב איכותי של נשים חרדיות בהיי-טק? כאמור, מרבית הנשים החרדיות הן בעלות מאפיינים שמרניים. בניגוד לחברה הכללית, הנשים החרדיות – כ-90% מהן – רוכשות את ההכשרה לשוק העבודה בסמינרים, כחלק מהתרבות של החברה החרדית ומאפייניה. לכן, גם טיוב ההכשרות של נשים חרדיות לתחום ההיי-טק צריך להתמקד בתוכניות בתוך הסמינרים. אפשר להביא לשינוי ולשדרוג ההכשרות של הנשים, אך רק אם מתאימים את הפתרונות למאפייני החברה.**
- כדי להגדיל את שילובן של נשים חרדיות בהיי-טק נדרש, כאמור, לשדרג את רמת ההכשרות. אנו, במכון, פועלים להעלאת רמת ההכשרות, בשיתוף גופים נוספים כראשי הסמינרים, גופים ממשלתיים וגופי הכשרה שונים ועם תעשיית ההיי-טק. השנה הופעלו מספר פיילוטס, וכבר עתה יש עדויות ראשונות להצלחה. הדבר הראשון שנדרש הוא, כאמור, התאמת הפתרונות לתרבות החברה החרדית. כך למשל, ניתן להעלות את רמת הלימודים בתיכון במקצועות החשובים לתעשיית ההיי-טק, ובתנאי שזה ייעשה תוך התחשבות במגבלות התרבותיות של האוכלוסייה. בחברה החרדית נפוצה התנגדות למבחני הבגרות. חשוב לזכור שהתעודה אינה חזות הכול ורמת הלימודים היא**

החשובה. ניתן ללמד מתמטיקה וייתכן שגם מקצועות נוספים ברמה של 5 יחידות בגרות ואין הכרח לגשת לבחינות הבגרות – ואכן במספר בתי ספר הוכנסה השנה תכנית לתגבור לימודי המתמטיקה.

- כדי להגדיל את שילובן בהיי-טק של נשים חרדיות בעלות יכולות מתמטיות גבוהות במיוחד, ואת איכות שילובן, יש הכרח לשנות ולעדכן את הסילבוסים בסמינרים, ולהביאן לרמה גבוהה מאוד. יש קושי בשילוב הנשים החרדיות בלימודים אקדמיים, אך בתחומים אלה אפשר להביא את רמת הלימודים של האקדמיה לסמינרים, גם ללא התואר. אציין כי המכון החרדי למחקרי מדיניות מלווה השנה יישום פיילוט ברזח זו ב-3 סמינרים, פיילוט המופעל בשיתוף עם ה-SNC.

- שדרוג רמת ההכשרה צריך להיעשות בכל תוכניות ההכשרה להיי-טק, גם באלה שאינן מיועדות רק לנשים עם כישורים מתמטיים גבוהים במיוחד. כמו כן נדרש לשלב בתוכניות הלימודים של הסמינרים עבודה מעשית, שתחבר את הנשים לתעשייה ותאפשר להן לרכוש ניסיון. לצד זאת, יש צורך לפתח תוכניות לפיתוח עובדי הוראה וחיבורם לשוק העבודה.

- הערה לסיום – הדיון היום בשולחן העגול נסוב סביב השאלה כיצד להגדיל את היקף התעסוקה בהיי-טק. חשוב לזכור שהעסקת חרדים ואוכלוסיות מגוונות אחרות בהיי-טק מהווה פתרון לא רק למחסור בכוח האדם, אלא גם להגדלת היצירתיות והחדשנות.